

РАДИКАЛНИЯТ ИСЛЯМ – КОРЕНИ И СЪВРЕМЕННИ ЗАПЛАХИ ЗА ЕВРОПА

Кирил Николов¹

DOI: 10.7546/PG.3-4.2024.04

Радикалният ислям е феномен с дълбоки исторически корени, който се простира до съвремието, като представлява значителна заплаха за сигурността в Европа. Настоящата статия проследява генезиса и развитието на радикалните ислямски течения като уахабизма и салафизма, които пропагандират връщане към „чистия“ ислям. Фокусът е поставен върху разпространението на тези идеологии през различни исторически периоди и тяхното влияние върху съвременните ислямистки движения като Ал-Кайда и Ислямска държава. Изследването разглежда също така проявленията на радикалния ислям в Европа след 2015 г., като анализира основни терористични атаки и разпространението на ислямизма в контекста на нарастващите имиграционни потоци и социално-политическите последици от това.

Ключови думи: ислям, радикален ислям, салафизъм, уахабизъм, религиозен секуларизъм, „Мюсюлмански братя“, Ал-Кайда, Ислямска държава, Хизбула, Хамас.

RADICAL ISLAM – ROOTS AND CONTEMPORARY THREATS TO EUROPE

Kiril Nikolov

Abstract: Radical Islam is a phenomenon with deep historical roots which possesses a significant threat to the security of today's Europe. This paper traces the genesis of radical Islamic movements such as Wahhabism (18th century) and Salafism

---

¹ Катедра “Социално-икономическа география”, ГГФ на Софийски университет “Св. Климент Охридски”; knikolov@gea.uni-sofia.bg

(19th century), which advocate a return to “pure“ Islam. The development of these movements is often linked to the emergence of modern radical Muslim organizations. Some of the reasons that led to the emergence of the above-mentioned movements have to do with the confusion in the interpretations of the sacred texts in Islam and also the understanding of the place of the term “Jihad” in the Islamic creed. The paper focuses on the spread of those ideologies through different historical periods, and their influence on the contemporary Islamist movements. According to many scholars, the “Muslim Brotherhood” organization emerged under the influence of Salafism and Wahhabism, even before the emergence of Al-Qaeda and The Islamic State (ISIS). The “Muslim Brotherhood” was founded in 1928 by Hassan al-Banna in the city of Ismailia, The Kingdom of Egypt. Until 1970 the organization emphasized various social measurements attracting increasing support. However, it was during that year, shortly after a change in the leadership, that two fractions began to emerge within the group: one of these fractions continued the mission of its founders, while the other was labelled “jihadist”. This led to the rise of the radical actions of “Muslim Brotherhood”. Al-Qaeda and ISIS, on the other hand, emerged in 1988 and 1999. Both of the organizations are linked to many terrorist attacks. It is essential to mention that Al-Qaeda’s field of action includes both Christian and Muslim countries, attacking existing Christian targets, or Muslims who are not on the same side as theirs. Another difference that can be found between ISIS and other groups and organizations with similar ideology is the follower’s segment – in the case of ISIS, that segment comes from all over the world, and not just from the Syrian Arab Republic, The Republic of Iraq, or another neighboring country (for example, European citizens from Belgium, Germany and Great Britain have joined ISIS over the years). Other significant organizations include Hezbollah, founded in 1982 in Lebanon as a political party, Hamas, established in 1987 in Palestine, and Boko Haram in Nigeria. Hezbollah and Hamas were created in response to Israeli policies employing various means to achieve their objectives. Boko Haram is often considered an ideological offshoot of the “Muslim Brotherhood” and operates in the Gulf of Guinea, although the exact year of its founding is debated. The study also examines the manifestations of radical Islam in Europe since 2015, analyzing major terrorist attacks and the spread of Islamism in the context of increasing immigration flows, as well as the socio-political implications of this. Methods of critical analysis, chronological and horological approaches have been used to trace not only the development of radical Islam but also its impact on the contemporary political and social order in Europe.

Keywords: Islam, Islamism, Salafism, Wahhabism, religious secularism, Al-Qaeda, Muslim Brotherhood, The Islamic State, Hezbollah and Hamas.

ВЪВЕДЕНИЕ

Във всяка една от монотеистичните религии (юдаизъм, християнство и ислям) в даден момент от своето развитие се наблюдава радикализация и поява на крайни радикални групировки. Тяхната основна цел е да запазят религията в първоначалния ѝ чист вариант, а последващата им цел е увели-

чаване ареала на разпространението ѝ. Най-младата от тези три религии е ислямът. Тя се появява през VII в. на Арабския п-ов, као променя напълно бита и обичаите на местното население. Създател на исляма е пророкът Мохамед, който произлиза от град Мека от племето Курайшити. При една от своите медитации в пещера край града той получава послание от Бог Аллах чрез архангел Джибраил (Гавраил), че е избран да разпространи новата религия на Земята. Тук е мястото да уточним и голямата разлика с християнството – Исус е син Божи, докато Мохамед е само пророк, който проповядва волята на Бог Аллах.

След смъртта на Мохамед през 632 г. сл. Хр. (първата година от ислямското летоброене) арабите постепенно се превръщат в политическа сила първоначално на Арабския п-ов (Захаринов, Божков, 2018). От следващия VIII в. започва териториалната експанзия на исляма. Нейното начало е от Западна Азия, а през следващите векове надхвърля физическите граници на азиатския континент, завладява половината част от Северна Африка, островите в Средиземно море (Сицилия и Сардиния) и дори територии в Южна Европа (дн. Испания и Португалия). По този начин мюсюлманите се превръщат в заплаха за народите по границата на новозавладените от тях земи. Постепенно ислямът набира все повече сила и популярност, което се дължи до голяма степен и на военните им победи, но и на факта, че е по-млада и жизнена религия. Днес ислямът се проповядва от над 2 млрд. души по целия свят², като основен ареал на разпространение са Близкият изток, Средна, Южна и Югоизточна Азия и Северна Африка.

Двете основни разклонения на исляма са сунизъм и шиизъм. Последователите на сунизма или т.нар. сунити са най-многобройното разклонение в исляма. Те смятат себе си за носители на автентичната традиция, а именно проповедите на Мохамед и текстовете на Корана³. Шиитите също смятат себе си за носители на автентичната традиция. Според тях обаче тя е свързана с Али⁴. Именно неговите предания и примера му според шиитите са по-достоверни от тези на Мохамед.

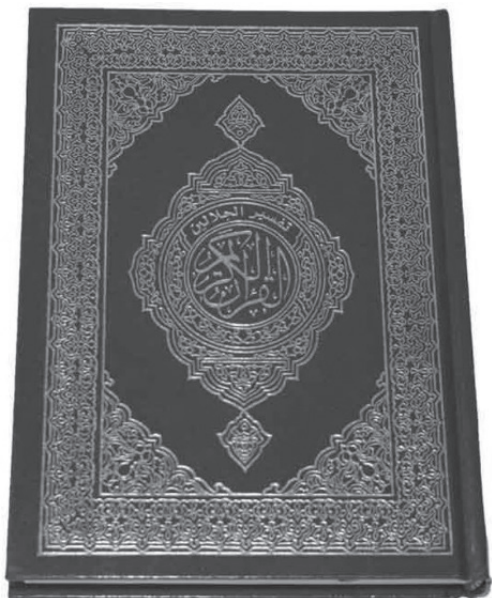
Основните канони и правила в мюсюлманското вероизповедание се съдържат в свещената книга на религията – Корана. Значителна част от

---

² По данни на countrymeters.info и Pew Research Center мюсюлманите по света към 1 май 2024 г. са 2 050 534 546 души, което прави 25.2% от общото световно население.

³ Коранът (от арабски: *qur'ān* - “чета”, “рецитирам”) е свещената книга в исляма. Съставена е през 650 г. по време на халиф Осман ибн Афан. В нея се съдържат 114 сури (глави) и различен брой стихове.

⁴ Али или Али ибн Абу Талиб е ислямски водач, братовчед и зет на Мохамед. За шиитите той е първият имам и законен наследник на трона, докато за сунитите той е четвъртият и последен от праведните халифи.

Фиг. 1. Коранът – свещената книга в Исляма (източник: flipkart.com)

съвременните тълкувания на свещените текстове в исляма не се съдържат в него, а са част от т.нар. хадиси⁵. Те се появяват векове по-късно, в резултат на което настъпва объркване в тълкуванията и промяна на някои от най-важните правила в първоначалния вид на религията. Именно това е почвата, върху която по-късно се развива радикалният ислям. Според Корана ислямът се опира на т.нар. Пет стълба⁶. Много грешно е схващането, че “джихад” е един от тях, но никъде в Корана не се споменава той да е част от тези пет стълба. През вековете значението на термина “джихад” се променя още повече. Днешните радикални мюсюлмани твърдят, че “джихад”

(свещена война) е задължението на всеки един правоверен мюсюлманин да налага своята религия с насилие. Според Корана обаче “джихад” е задължението на всеки един правоверен да се бори със собствените си пороци, а не с пороците на другите религии (Бърдаров, 2012).

Смисълът за “джихад”, който се влага в Корана (фиг.1), е вътрешнодуховна борба на всеки един вярващ чрез съзерцание, молитва, пост и изпитване на своята собствена съвест за работа върху недостатъците си. Днес обаче радикалните мюсюлмани, като салафити, ухабити и др., твърдят, че има “малък джихад” и “голям джихад”. Големият според тях е борба със собствените си пороци, както наставлява Коранът, а малкият – налагане на религията с оръжие и сила. Радикалният ислям обслужва изцяло икономическите и политическите интереси, като вторите са свързани отново с финансови облаги.

---

⁵ Хадисите са устните форми на проповядване на религията от пророка Мохамед. Счита се, че той е бил насочен предимно към тези форми на проповеди, в сравнение с теоретичните писания в Корана и сурите. Следователно се смята, че в *хадисите* преданията са в най-чиста форма.

⁶ Петте стълба на исляма са: *шахада* (символ на вярата), *намаз* (ежедневна молитва по пет пъти на ден), *хадж* (поклонение в Мека), *саум* (пост по време на месец Рамадан – свещен за исляма) и *зекят* (милостиня към бедните).

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

В настоящото изследване се прилагат няколко метода, като в контекста на основната цел на изследването основно се използва критичният анализ на литературни източници и архивни документи. Използват се също така хронологичният и хорологичният метод за анализиране на генезиса, развитието и съвременните пространствени проявления на радикалния ислям. Критичният анализ на литературните източници се извършва основно на книги и монографии на утвърдени специалисти по религиозните въпроси на Близкия изток и в частност на радикалния ислям. Разглеждат се източници, които дават различни гледни точки върху възникването на радикалния ислям и това доколко той е произведен на същността на самата религия или пък може да се определи като крайно и нелогично отклонение от основните постулати, заложили изначално в Корана. Анализират се както български автори, така и европейски, и арабски. Идеята на такъв тип анализ е да се намери пресечната точка между западния и източния поглед върху ислямската религията и нейното най-крайно проявление – радикалния ислям. Хронологичният метод се използва, за да се предаде стилизирано периодизацията в развитието на радикалния ислям, като се отчитат основните етапи в него, които дават нови аспекти на неговата същност. При всички положения хронологичният преглед се обвързва със съвременното състояние на радикалния ислям и чрез този метод се прави опит да се проследи откъде тръгва, как се променя през времето и каква част от началния му базис се е съхранила в съвременния му вид. Разбира се, едно такова изследване се нуждае и от пространствен анализ, тъй като радикалният ислям, макар и да възниква и тръгва от Близкия изток, постепенно географски се инфилтрира в една значителна част от света. При пространствения анализ се акцентира не само върху Близкия изток, но и върху Европа, която в момента се намира под най-голяма заплаха от радикалния ислям.

АНАЛИЗ НА ГЕНЕЗИСА И РАЗВИТИЕТО НА РАДИКАЛНИЯ ИСЛЯМ

ВЪЗНИКВАНЕ НА РАДИКАЛНИЯ ИСЛЯМ (XVIII-XIX В.)

Възникването на радикалния ислям датира още от Средновековието и съвсем не е ново явление, както се опитват да го представят някои медии и анализатори понастоящем. Едно от първите радикални течения – *уахабизма* (XVIII в.), проповядва “ислям, пречистен от всякаква шлака и възстановен в първоначалната му строгост”. През XIX в. се появява *салафизмът*, който е считан за т.нар. “модерен джихад”. Салафизмът също говори за връщане

към чист ислям, който е изначално заложен в Корана от Аллах (Евстатиєв, 2012). Според салафитите само разбиранията на Мохамед, патриархалните ценности и неговите проповеднически елементи трябва да бъдат следвани, а всички останали писания и правила, които са привнесени от чужди религии и философски течения, нямат място в исляма.

ПЪРВИ ПРОЯВЛЕНИЯ НА РАДИКАЛНИЯ ИСЛЯМ В НАЧАЛОТО НА ХХ В. (ВЪЗНИКВАНЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА „МЮСЮЛМАНСКО БРАТСТВО“)

Според много учени именно под влиянието на салафизма като религиозни ценности и насоки на вярата възниква и организацията „Мюсюлманско братство“, срещано още в литературата като „Общество на мюсюлманските братя“ или просто „Мюсюлмански братя“. Това е най-старата и голяма сунитска ислямска политическа организация в световен мащаб, основана през 1928 г. от Хасан ал-Банна в гр. Исмаилия, Египет. В началните възгледи и действия на „братята“ се набелязват важни социални мерки, които са предприемат и чрез които броят на членовете на организацията постепенно нараства още в ранните години. Такива мерки са проповядване и разясняване същността на исляма сред неграмотните и бедните, като това минава под слогана „Ислямът е решението“, т.е. решението на проблемите на тези хора е единствено ислямът. Схващането на последователите на тази организация е, че ислямът не е просто религия, а начин на живот, а основната им цел е създаването на ислямска империя, която да се простира от най-източните части на Малайския архипелаг до най-западните африкански и европейски географски точки. Още от основаването на организацията „Мюсюлмански братя“ поддръжниците ѝ на твърдят, че насилието и силата не са начин на действия и са строго неприемливи (Pargeter, 2013). През 1966 г. обаче, когато един от влиятелните лидери и последовател на идеологията на „братята“ – Саид Кутб, е осъден на смърт и обесен за заговор срещу държавата, много от тях променят възгледите си. Малко по-късно, през 1970 г., се случва и разколът в организацията, когато нейните последователи се разделят на два полюса – умерени ислямисти и джихадисти. Първите се причисляват към последователите на писаните норми на „джихад“ в Корана, а вторите са по-скоро последователи на Саид Кутб и неговите писания, свързани с религиозното начало и върховенство. Джихадистите от „Мюсюлмански братя“ твърдят, че Аллах е единственият господар на земята и никой човек не трябва да властва на нея, отхвърлят всички познати и работещи системи на държавно управление, както и светските учения и ценности. Основно идеологическите насоки на организацията могат да бъдат обобщени като антизападни, антиколониални, антиимпериалистически и антисемитски, а принципите могат да бъдат об-

общени в мотото: „Аллах е нашата цел, Коранът е нашата конституция, Пророкът е нашият лидер, Джихадът е нашият път, а смъртта в името на Аллах е нашата цел!” (Кардини, 2018). Макар и малочислена в началото, през годините организацията „Мюсюлмански братя” постоянно расте, а в началото на XXI век се превръща и в движеща сила, която сваля от власт най-дълго управлявалия президент на Египет – Хосни Мубарак, който още в началото на управлението си приема с указ организацията като религиозна, макар и със строг контрол от страна на правителството.

Един от важните акценти в настоящото изследване е развитието на организацията „Мюсюлмански братя“ и нейното разпространение извън границите на Египет. Първите територии, в които през 30-те и 40-те години на XX век свързани религиозни организации започват своите действия, са Сирия, Палестина, Либия и Йордания. Може да се каже, че създаването на държавата Израел през 1948 г. е една от причините за бързото разселване и нарастване на броя на последователите на организацията в съседните ѝ страни. Сирия е и първата държава, която към момента на практика е единствената страна от Леванта⁷, в която членовете на „Мюсюлмански братя” не са организирани като обединение, тъй като социалистическото правителство през 80-те години на XX век напълно ги смазва. В Либия също може да се каже, че „братята” играят предимно опозиционна роля, но са и основните виновници за избухването на гражданската война и свалянето от власт Муамар Кадафи през 2011 г. Може да се твърди обаче, че Йордания е единствената държава, в която още от появата си по нейните територии „братята” се превръщат в една от основните сили, подкрепящи крал Хусейн. Единствените наченки на разцепление в тази страна се забелязват, когато „братята” се обявяват против решението на властта и договора за мир между Израел и Йордания. Тогава организацията в Йордания се разделя на два клона – „гълъби”, които целят разрешаване на конфликтите по мирен път, и „ястреби”, които се насочват към военни действия. Независимо от това разцепление обаче политическата амбиция на „братството” в Йордания остава, а това изиграва и основна роля организацията да е важна от правителствена гледна точка и до днес.

През 60-те и 70-те години на XX век организацията „Мюсюлмански братя” се разраства и в Судан, Ирак и Сомалия, а техните последователи стават по-активни предимно в годините, когато потисническите режими в съответните държави⁸ приключват или биват свалени. Причините са свър-

---

⁷ Историко-географска област, която се отнася най-вече до териториите на Източното Средиземноморие и държавите, които имат излаз към него.

⁸ Визират се режимите на Саддам Хюсеин, който приключва през 2003 г. в Ирак и тогава „братята” се активизират по тези територии отново, и на Саид Баре в Сомалия, чийто режим пада през 1991 г.

зани с това, че в Ирак и Сомалия „братята“ изпълняват най-вече мирни действия, но проявяват и образователна активност предимно при бедните и неграмотните мюсюлмани, което не е най-добре приетата практика от политическите режими. В Судан обстановката е по-различна – още с навлизането на организацията по в страната нейните представители се сливат с местната политическа класа и бързо стават неизменна част от управленските клонове на институциите.

Друго важно строго консервативно движение, появило се, както се споменава по-горе, в средата на XVIII век и свързано с исляма, е *уахабизмът*. Подобно на салафизма, и това радикално течение цели да се върне към ранните основополагащи източници на исляма – Корана и хадисите. За основоположник на уахабизма се смята шейх Мухамед ибн Абд ал-Уахаб ибн Сюлейман ал-Тамими – ученик и последовател на религиозната школа Атхари, в която основната насоченост на учението е именно към хадисите и тълкуванията на текстовете в Корана. Често последователите уахабити не приемат това наименование и предпочитат да бъдат наричани *муаххидун* – изповядващи единството на Бога. Това идва от тяхното схващане, че са най-чистите поддръжници на таухидското учение в исляма, което дава основен превес във виждането за монотеизъм в исляма, а именно – „Аллах е единствен и неповторим!“.

РАДИКАЛНИЯТ ИСЛЯМ СЛЕД 1990 Г.

Водеща ислямистка терористическа организация, също от сунитския клон на исляма, която се приема за един от основоположниците на радикалния ислям по света през 80-те и 90-те години на XX в., е Ал-Кайда. Ръководена първоначално от Осама бин Ладен, а след неговата смърт съответно от Айман ал-Заухири и Саиф ал-Адел, организацията придобива популярност в световен мащаб. За дата, на която организацията е основана, се приема 11 август 1988 г. Състои се от няколко по-малки групировки, които са създадени и специално обучавани по време на войната в Афганистан (има се предвид войната със СССР от 80-те години на XX в.) и произхождат от редиците на афганистанските муджахидини. Може да се отбележи, че основната цел на Ал-Кайда има значителни сходства с тази на организацията „Мюсюлмански братя“. Съществува обаче и разлика, която се изразява в това, че при Ал-Кайда липсва антиимпериализъм (Фалачи, 2016), докато според „Мюсюлмански братя“ ислямският свят трябва да се обедини под шапката на огромен по своята територия Ислямски халифат.

Не са малко случаите на терористични атаки, за които Ал-Кайда официално признава. Разбира се, през годините на управление на организация-

та от Осама бин Ладен те са най-многобройни, като едни от най-мощните са:

- Бомбардирани хотели в Аден, Йемен (счита се за първата атака на групировката – 29 декември 1992 г.); Момбаса, Кения; Рияд, Саудитска Арабия; Шарм ел-Шейх, Египет. Тук е мястото да се поясни, че полето на действие на радикалната мюсюлманска организация включва не само християнски държави, но и мюсюлмански, като в тях се атакуват съществуващи християнски цели или мюсюлмани, които не са взели страната на радикалистите.

- Първият атентат срещу Световния търговски център в Ню Йорк – 26 януари 1993 г., в който са ранени над 1000 души,

- Взривяването на американските посолства в Найроби, Кения, и Дар ес Салам, Танзания, на 7 август 1998 г., когато в двете държави убитите са над 200, а ранените – над 4000 души;

- Атентатите от 11 септември 2001 г., когато са извършени четири самоубийствени атаки в Ню Йорк и Вашингтон, в резултат на които загиват близо 3000 души, а ранените са над 6000;

- Взривена синагога в Гриба, Тунис, на 11 април 2002 г.;

- Атакуваните дискотека и бар в Бали, Индонезия, на 12 декември 2002 г., където загиват 202 души, а ранените са 220;

- Взривена синагога в Истанбул, Турция, на 15 ноември 2003 г.;

- Десетки бомбени атентати, за които са използвани коли, автобуси, влакове, лодки, кафенета, ресторанти, барове и др. освен във вече посочените държави, също в Испания, Алжир, Пакистан, Мароко, Великобритания и др.;

- Продължаващи действия на Ал-Кайда или техни поддръжници във военните конфликти в Йемен, Сомалия, Пакистан, Сирия и страните от Сахарска Африка и областта Сахел.

Едно от основните лица в Ал-Кайда, което заема водеща позиция и ръководи групировката на територията на Ирак, е Абу Мусаб ал-Заркауи, който до 2006 г. поема отговорността за многобройните атентати, бомбени заплахи и терористични актове в Ирак и Йордания. Една от основните причини за неговите действия е схващането, че присъствието на американски и западни военни в ислямския свят е недопустимо. Друга битка, която води ал-Заркауи, е срещу шиитските мюсюлмани, против които се обявява през 2005 г. Именно поради това неговото име се свързва и с повечето конфликтни действия, водени на териториите в Ирак, в които преобладаващата част от населението са мюсюлмани-шиити.

След 2011 г. и управлението на лидерите след Осама бин Ладен атаките, които Ал-Кайда извършва, значително намаляват, но включването на групировката в настоящия конфликт в Йемен представлява едно от основните бойни действия на организацията в Близкия изток.

НОВИЯТ ЕТАП В РАЗВИТИЕТО НА РАДИКАЛНИЯ ИСЛЯМ В КРАЯ НА ХХ И НАЧАЛОТО НА ХХІ ВЕК С ВЪЗНИКВАНЕТО НА ИСЛЯМСКА ДЪРЖАВА

През 1999 г. се основава поредното сунитско радикално мюсюлманско движение в лицето на Ислямска държава (още ИД, ИДИЛ или ДАЕШ). Важен факт е времето, в което се появява и ИДИЛ – в години на жестока регионална борба между Иран, от една страна, и Турция и Саудитска Арабия – от друга, на конфликт между сунити и шиити, който се оказва, че е и едно от разковничетата за появата на ал-Заркауи на територията на днешен Ирак. Тук може да се направи аналогия с твърдението на Х. Кисинджър (2014), че „една от причините за превръщането на исляма от сила с местно значение в такава – с регионално, а след това и в световен феномен, е важното обстоятелство, че религията се появява в момент, в който Персийската и Византийската империи изживяват последните си дни”. Що се отнася до същността на организацията, нейната основна идеология, подбудите, които могат да се свържат със следване и изповядване на краен салафизъм, разликите с Ал-Кайда са незначителни, но по-съществените се отнасят предимно до структурите на организациите. Подобно на Ал-Кайда, Ислямска държава също е създадена от по-малки групировки, които са достатъчно добре обучени по време на войната от 2003 г. в Ирак. Образоването на ИДИЛ може да се свърже с дейността на Абу Мусаб ал-Заркауи на иракска територия. Най-старото име на ИДИЛ е „Организация на монотеизма и джихада“, което през 2004 г. ал-Заркауи преименува на „Месопотамска джихадистка организация“. По-късно тя е преименувана на „Ислямска държава в Ирак“. Групировката много бързо се разраства в Леванта и добавя името на тази историко-географска територия към официалното си наименование – ИДИЛ.

ИДИЛ, подобно на Ал-Кайда, бързо прониква и в Сирия, където след леки различия се обединява с местния клон на Ал-Кайда – Джабхат ан-Нусра, което играе огромна роля за значението на тези терористични субекти в района и особено в жизненоважните басейни на реките Тигър и Ефрат. През 2014 г. за основен главатар и халиф на ИДИЛ е избран Абу Бакр ал-Багдади. Той е смятан за един от водещите и най-сериозните терористи на всички времена, а връзката между идеологиите на Ал-Кайда и ИДИЛ проличава веднага след смъртта на Осама бин Ладен, когато Багдади заявява, че ще отмъсти напълно на всички сторили това деяние.

Интересна разлика, която може да се открие при ИДИЛ в сравнение с други групировки и организации с подобна идеология, се състои в контингента на последователите. В ИДИЛ се забелязва боен контингент, който е с ислямистки фундаментални терористични наклонности от цял свят, а не просто от Сирия, Ирак или някоя съседна държава. Така за целите на

ИДИЛ на страната на организацията се включват дори европейски граждани от Германия, Белгия, Великобритания.

ШИИТСКИЯТ РАДИКАЛЕН ИСЛЯМ В ЛИЦЕТО НА ХИЗБУЛА

Както при сунитските мюсюлмани, така и при шиитските съществуват крайни радикални организации. Такава организация, която е приета и за политическа партия, е Хизбула, действаща предимно на територията на Ливан. Една от основните причини за създаване на Хизбула през 1982 г. е Израелската окупация през същата година, а от тогава до днес групировката се счита за съпротивително движение, което с военни действия е важна част от дневния ред на Арабския полуостров. Това е най-голямата бойна организация, която представя шиитския клон на исляма, и заедно с движението „Амал“⁹ са неизменна част за политическата обстановка в Ливан. Двете организации са подкрепени и от Иран и следват революционните възгледи на Аятолах Хомейни¹⁰, който е обявен за върховен водач на държавата и с въведената ислямска революция е основният деятел за сегашното „светско“ състояние на Иран.

Двузначни са твърденията за същността на Хизбула. От една страна, организацията е терористична, както смята американското правителство, но от друга, въпреки че играе опозиционно-съпротивителна роля предимно в Арабския свят, в нея има социално крило, което поддържа болници, училища, сиропиталища и т.н. Днес може да се каже, че развитието на процесите в тази радикална ислямска организация е много динамично и е свързано с актуалните събития, породени от голямата ескалация на Арабско-Израелския конфликт, започнала на 7 октомври 2023 г. с нахлуването на Хамас в Израел (фиг. 2 и фиг. 3.) и избиването и отвеждането в плен на стотици израелски граждани, както и от мащабния военен отговор на израелските въоръжени сили в ивицата Газа, Западния бряг на р. Йордан и съседен Ливан. Отношението на Хизбула към този конфликт не остава без значение за актуалната военно-политическа обстановка в Близкия изток и организацията участва активно в бойните действия на територията на Сирия. Само в рамките на подготовката на настоящата статия в Хизбула настъпват драстични промени, като една от тях е убийството на ръководителя

---

⁹ Амал е шиитско политическо движение в Ливан.

¹⁰ Аятолах Рухола Мустафави Мусави Хомейни е върховен водач на Иран от 1979 до 1989 г. Той е известен с крайните си и опозиционни действия не само по свалянето на шах Мохамед Пахлави и премахването на монархията в страната си, но и по организиране на опозицията срещу Садам Хюсеин в Ирак.

Фиг. 2. Мястото, където се провежда фестивалът „Супернова“, ден след нападението на 7 октомври 2023 г. (сн. <https://www.timesofisrael.com/>)

Фиг. 3. Първи ответни удари от страна на Израел към Газа след 7 октомври 2023 г. (сн. <https://www.jurist.org/>)

й Хасан Насрала¹¹ на 27 септември 2024 г. Малко преди неговата смърт, а също и след нея, при израелски бомбардировки са убити още няколко ключови фигури, като Набил Каук¹², Ибрахим Акил¹³, Ахмад Махмуд Уехбе¹⁴, Мохамед Сурур¹⁵, Али Караки¹⁶, Сухейл Хусейни¹⁷ и др. За последната година, до началото на м. октомври 2024 г., по времето на ескалацията на конфликта са убити приблизително 41 400 души, ранени – около 96 000 души, а изчезнали – над 10 000 души¹⁸, ивицата Газа е напълно разрушена, населението масово и панически емигрира, условията за живот са непоносими и не се вижда краят на ескалацията на този конфликт.

НОВИТЕ СУНИТСКИ РАДИКАЛНИ ДВИЖЕНИЯ – ХАМАС И „БОКО ХАРАМ“

На 10 декември 1987 г. в Палестина се създава и един от поредните клонове на сунитската организация „Мюсюлмански братя“, който представлява паравоенна организация, а в името му откриваме думите: „Ислямско движение за съпротива“. Тази организация, наречена Хамас, подобно на Ал-Кайда, има ясни идеологически възгледи, които са насочени преди всичко към антиимпериализма, антиционизма, антисемитизма, милитаризма и ислямския фундаментализъм. Основната цел на организацията е изключително точна и ясна и в същото време ужасяващо нехуманна – унищожаването на държава Израел и създаването на Палестина на същата територия. Подтикната още от създаването на държавата Израел през 1948 г., а сега и от Арабско-Израелския конфликт и постепенната окупация на нови и нови територии, които значително намаляват площта на палестинските територии покрай ивицата Газа, Хамас е от основните виновници за непрестанни атентати и бойни действия не само покрай ивицата, но и на

---

¹¹ Хасан Насрала е ръководител на ислямската шиитска военизирана радикална организация и партия – Хизбула, до 27 август 2024 г. Роден на 31 авг. 1960 г. в Ливан и бивш член на партия „Амал“.

¹² Зам.-председател на Централния съвет на Хизбула (от 2010 г. до 28.09.2024 г.)

¹³ Висш ръководител на елитните сили на Хизбула – *Радуан* (от 1982 г. до 20.09.2024 г.)

¹⁴ Командир на елитните сили - *Радуан* (убит на 20.09.2024 г.)

¹⁵ Ръководител на звеното за безпилотни самолети на Хизбула (убит на 26.09.2024 г.)

¹⁶ Ръководител на бойните действия при Южния фронт (убит на 27.09.2024 г.)

¹⁷ Командир на военната логистика и зам.-председател на Централния съвет на Хизбула (убит на 07.10.2024 г.)

¹⁸ По данни на Министерството на здравеопазването на Палестина, цитирани от BBC (<https://www.bbc.com/news/topics/c2vndvng6xxt>)

Западния бряг. Подкрепата към Хамас и сегашното ѝ състояние на политическата сцена в Палестина се дължи по-скоро на социалните дейности и нейните благотворителни акции спрямо бедните, живеещи на територията на страната. Друг интересен факт, който събира местни поддръжници, е официалното отричане на Холокоста, който според Хамас е „най-голямата лъжа в света”¹⁹.

Организацията поема отговорност за огромен брой от кървавите конфликти на териториите на държавата Израел и около нея, като например:

- Атенатите в Нетания, Израел, по Пасха през 2002 г., когато са убити 30 души, а са ранени над 140 души;

- Нападение след началото на 2002 г. на различни места в Израел, напр. градовете Ашкелон и Сдерот, със самоделни ракети, изпратени от Бригадите ал-Касам²⁰;

- Множество бомбени заплахи и атентати срещу израелски граждани на територията на Израел и извън страната.

Друга важна групировка, или по-скоро радикална ислямистка секта, която е ситуирана в няколко нигерийски щата, е “Боко Харам”. Спорно е да се определи точната година на основаването ѝ, но няма спор в това, че тя се явява идеологичен клон на Ислямска държава в Гвинейския залив и по-точно в Нигерия. Главната цел на организацията, както при повечето радикални ислямски организации, е въвеждането на шериат²¹ по териториите на Нигерия (Халаф, 2019). Интересно е, че дори на един от местните езици – хауса, “Боко Харам” означава: “Западното образование е греховно!”. Ето защо деятелите за разпространение на този шериат се стремят към връщане на изначалните разбириания за исляма и правовите норми и се противят на чуждата намеса в тяхната религия по всевъзможни начини.

ПРОЯВЛЕНИЯ НА РАДИКАЛНИЯ ИСЛЯМ В ЕВРОПА СЛЕД 2015 Г.

Проявлението на радикалния ислям в Европа след 2015 г. има своите различни измерения, що се отнася до пространствената рамка. Изключително много са примерите за терористични атаки, които са свързани с ислямския радикализъм, но това, което прави впечатление, е пространствената диференциация на нападенията, атентатите, бомбените заплахи и т.н.

---

¹⁹ Източник: The Guardian

²⁰ Бригадите Касам са част от въоръжено крило на Хамас, носещо името на имам Изедин ал-Касам. Те са известни със своите примитивни самоделни ракети, които започват да бъдат изобретявани през 2001 г. от Нидал Фатхи Рабах Фарахат и се използват за малък обсег във военните действия на Арабско-Израелския конфликт.

²¹ Шериат е съвкупността от морални, правови и религиозни норми, които обхващат всяка страна от живота на правоверните мюсюлмани.

Почти всички те, с няколко изключения, разбира се, са извършени в силно развитите западноевропейски страни, за които няма спор, че колониалното минало е изиграло огромна роля за общото им икономическо благосъстояние днес. Този фактор със сигурност може да се открие в проявата на реваншизъм у немалко от имигрантите в тези страни, които са придошли от Северна Африка и Близкия изток например.

Случаят “Шарли Ебдо” е един от тези примери, чрез които може да се твърди, че радикалният ислям достига нови висоти в съвременна Европа. На 7 януари 2015 г. група терористи стават център на световното внимание, след като извършват атентат в редакцията на френското списание “Шарли Ебдо”. В този въоръжен акт са убити Стефан Шарбоние – редактор на списанието, девет служители и двама полицаи, ранени са 11 души. Заподозрени са братята Саид и Шериф Куаши и през следващите дни френската полиция извършва многократни опити за арестуването им. Нападенията водят до масови демонстрации и мирни протести, връх на които е шествието на 11 януари същата година, когато според различни източници по улиците в центъра на Париж се включват между 1,2 и 1,6 млн. души.

На 13 и 14 ноември същата 2015 г. в парижкото предградие Сен Дени са извършени няколко терористични атентата, в резултат на които общият брой на жертвите е почти 130 души, ранените също са стотици. Нападението в концертната зала Батаклан е останало като едно от най-мащабните кървави събития във френската история, що се отнася до терористични атаки. Ставайки свидетели на тези еднозначни действия, но случващи се на различни локации, властите обявяват тридневен траур в страната, а в късните часове на 14 ноември 2015 г. “Ислямската държава в Ирак и Леванта” поема пълната отговорност за тези нападения.

На 22 март 2016 г. се случва и един от мащабните атентати в белгийската столица Брюксел, който е координиран да се осъществи по едно и също време на две значими по територии локации – летището “Завентем” и метростанция “Маалбек”. По всички личи, че изборът на тези ключови точки цели по-масови кървави действия, и резултатът не закъснява – ранените са близо 200 души, а убитите са 34. Този атентат води до налагане на по-строги мерки по граничните територии на страната и дори затваряне на границата с Франция за дни. В Брюксел също е обявен ден за траур, а за отговорници отново са смятани последователи на “Ислямска държава”.

Терористичен акт е извършен и в друг френски град година по-късно – на 16 юли 2016 г. в Ница. Камсион посреща тълпата излязла да празнува Деня на Бастилията, когато се провежда Националният празник и, разбира се, улиците са пълни с хора. При този акт, обявен малко по-късно за терористичен, е декларирано, че загиват 84 души, а ранените са над 300.

На 19 декември 2016 г. се случва друг идентичен кървав атентат, свързан с ислямски екстремисти, в Берлин, Германия. По времето на коледните

базари, когато тълпите от хора стават все повече и повече с приближаване на празниците, камион се връзва в изградения базар на площад “Брайдшай”. Убити са 12 души, а над 50 са ранени.

В навечерието на новата 2017 г. се случва и един от големите атентати в Истанбул, когато в нощен клуб има престрелка, от която по-късно се докладва за смъртта на най-малко 39 души, предимно чужденци, а ранените са над 60 души. Това е поредното покушение, за което отговорност поема ИДИЛ.

Друг атентат, свързан с един от свещените християнски празници – Коледа, се извършва в Страсбург, Франция на 11 декември 2018 г. Мъж, по-късно идентифициран като Шериф Шекат (29-годишен с алжирски произход), напада цивилни граждани с револвер и нож, убива петима души, ранява още 11, след което бяга с такси.

През 2022 г. терористичните заплахи и атентати придобиват нови измерения, появявайки се в нови и нови държави. На 22 март при масова стрелба в концертна зала в Москва загиват 144 души, а ранени са над 550. За извършители също се смятат ислямистката групировка Хорасан²², която се стреми да дестабилизира правителствата в Афганистан и Пакистан и да спомогне за налагането на шериат, връщайки към изначалната им форма разбиранията за религията на всички нейни последователи. Плановите на ИД – Хорасан са свързани и с разширяване отвъд териториите на двете държави, което, разбира се, още повече доближава до радикалните салафитски разбираня за съществуването на ислямския свят.

Може да се каже, че това дори не са всички по-значителни проявления на ислямизма в Европа, но определено последствията започват да се забелязват в много страни особено чрез електоралните нагласи на хората и все повече набиращите популярност националистически крайни партии, които имат своята ксенофобска насоченост.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение можем да обобщим, че ислямът се заражда през VII век и както при останалите монотеистични религии, в даден момент започват да се появяват крайни радикални групировки. Радикални последователи в исляма може да се проследят със зараждането на движенията на ухабитите (XVIII в.), салафитите (XIX в.) или свързаните с тях по-съвременни ислямски политически организации, групировки и т.н. Те от своя страна

---

²² Хорасан е ислямистка групировка под крилото на Ислямска държава, която действа предимно в Афганистан и Пакистан.

целят връщане на ислямското вероизповедание в чистия му първоначален вид. Тяхното схващане за “джихад” и вярването, че това е “свещена война”, която е задължение за всеки правоверен мюсюлманин да води срещу другите чрез насилие, е заплахата, която се свързва с разпространението на тази радикализация и става все по-актуална за Европа в резултат на имиграционните вълни и бежанските потоци, прииждащи от Арабския свят през последните три-четири десетилетия. Арабско-Израелският конфликт, военните конфликти в Сирия, Йемен, ситуацията в Иран са само част от причините, поради които може да се мисли в тази насока. Промяната в демографското, културното, етническото, религиозното отношение в Стария континент е абсолютно налице и ако колаборацията между прииждащите нови европейци и коренните жители на територията на континента не се осъществи мирно, заплахата от радикалните групировки и техните действия ще бъде винаги на дневен ред.

ЛИТЕРАТУРА

- Арабаджиева, М., Я. Иванов. 2002.** Съвременният тероризъм. Абагар, София, 367 с. ISBN: 954-584-266-0/ Arabadzhieva, M., Ya. Ivanov. 2002. The contemporary terrorism. Abagar, Sofia, 367 pp. (BG)
- Бърдаров, Г. 2012.** Имиграция, конфликти и трансформация на идентичности в Европейския съюз. Едикта, София, 352 с. ISBN: 978-954-91068-9-3/ Burdarov, G. 2012. Immigration, conflicts and transformation of identities in the European Union. Edicta, Sofia, 352 pp. (BG)
- Бърдаров, Г., С. Стоянова, М. Кислева. 2011.** Трансформация на идентичности в Европа и заплахата от конфронтация по оста „коренни” – „нови” европейци, Годишник на СУ, том 104, книга 2, 221-236 с. ISSN: 0324-2579/ Burdarov, G., S. Stoyanova, M. Kisleva. 2011. Identity transformation in Europe and the risk of confrontation on the axis between “native” and “new” europeans, Annual of Sofia University, vol. 104, book 2, 221-236 pp. (BG)
- Евстатиев, С. 2007.** Ислямът – кратък справочник. Изток-Запад, София, 268 с. ISBN: 978-954-321-370-2/ Evstatiev, S. 2007. Islam – a short guide. Iztok-Zapad, Sofia, 268 pp. (BG)
- Евстатиев, С. 2012.** Религия и политика в Арабския свят. Ислямът в обществото. Изток-Запад, София, 424 с. ISBN: 978-619-152-133-3/ Evstatiev, S. 2012. Religion and Politics in the Arab World. Islam in the Society. Iztok-Zapad, Sofia, 424 pp. (BG)
- Евстатиев, С. 2014.** Салафизмът и битката за исляма. Фондация Комунигас, София. ISSN: 0861-1408/ Evstatiev, S. 2014. Salafism and the Fight for Islam. Communitas Foundation, Sofia (BG)
- Евстатиев, С. 2018.** Салафизмът в Близкия Изток и границите на вярата. Изток-Запад, София, 640 с. ISBN: 978-619-01-0196-3/ Evstatiev, S. 2018. Salafism in the Middle East and the Limits of Faith. Iztok-Zapad, Sofia, 640 pp. (BG)

- Еспозито, Дж. 2007.** Оксфордски речник на исляма. Рива, София, 472 с. ISBN: 978-954-320-098-6/ Esposito, J. 2007. The Oxford Dictionary of Islam. Riva, Sofia, 472 pp. (BG)
- Захаринов, О., Б. Божков. 2018.** Радикалният ислям като заплаха за националната сигурност. УИ „Св. Климент Охридски“, София, 142 с. ISBN: 978-954-07-4359-2/ Zaharinov, O., B. Bozhkov. 2018. Radical Islam as a Threat for the National Security. UP “St. Kliment Ohridski”, Sofia, 142 pp. (BG)
- Йорданова, Хр. 2018.** Настъплението на радикалния ислям. Абагар, В. Търново, 422 с. ISBN: 978-619-168-206-5/ Yordanova, Hr. 2018. The Rise of Radical Islam. Abagar, V. Turnovo, 422 pp. (BG)
- Кардини, Фр. 2018.** Ислямът е „Заплаха“. Лъжа!. Изток-Запад, София, 176 с. ISBN: 978-619-01-0234-2/ Cardini, Fr. 2018. Islam is a “Threat”. A Lie!. Iztok-Zapad, Sofia, 176 pp. (BG)
- Кисинджър, Х. 1997.** Дипломатията. Труд, София, 781 с. ISBN: 954-528-069-7/ Kissinger, H. A. 1997. The Diplomacy. Trud, Sofia, 781 pp. (BG)
- Майер, М. 2008.** Ислямските движения в Близкия изток. Парадигма, София, 160 с. ISBN: 978-954-326-090-4/ Mayer, M. 2008. The Islamic Movements in the Middle East. Paradigma, Sofia, 160 pp. (BG)
- Стамова, М. 2005.** Албанският въпрос на Балканите (1945-1982). Фабер, В. Търново, 362 с. ISBN: 954-775-480-7/ Stamova, M. 2005. The Albanian Case in the Balkans (1945-1982). Faber, V. Turnovo, 362 pp. (BG)
- Трайков, Т. 2023.** География на религиите и религиозните общности по света. Част първа. Европа, Азия и Африка. УИ “Св. Климент Охридски”, София, 456 с. ISBN: 978-954-07-5656-1/ Traykov, T. 2023. Geography of Religions and the Religious Communities over The World. Part 1. Europe, Asia and Africa. UP “St. Kliment Ohridski”, Sofia, 456 pp. (BG)
- Уорик, Дж. 2016.** Черните флагове. Възходът на ИДИЛ. Изток-Запад, София, 402 с. ISBN: 978-619-152-881-3/ Warrick, J. 2016. Black Flags. The Rise of ISIS. Iztok-Zapad, Sofia, 402 pp. (BG)
- Фалачи, Ор. 2016.** Корените на омразата. Сиела, София, 471 с. ISBN: 978-954-28-2067-3/ Fallaci, Or. 2016. The Roots of Hate. Ciela, Sofia, 471 pp. (BG)
- Халаф, М. 2019.** Фауда. Колапсът на Близкия изток. Вакон, София, 451 с. ISBN: 978-619-7300-86-4/ Halaf, M. 2019. Fauda. The Collapse of the Middle East. Vakon, Sofia, 451 pp. (BG)
- Халаф, М. 2024.** НЕподчинение: Ислямът и реформаторите. Вакон, София. ISBN:978-619-2500-84-9/ Halaf, M. 2024. Disobedience: Islam and the Reformers. Vakon, Sofia (BG)
- Glenny, Misha. 1992.** The fall of Yugoslavia, The fall of Yugoslavia, Penguin, 193 pp. ISBN: 9780140172881 (EN)
- Moussalli, Ahmad. 2009.** Wahhabism, Salafism and Islamism: Who is the Enemy?, A Conflicts Forum Monography, Beirut – London - Washington (January, 2009), 1-39 pp. (EN)
- Pargeter, Alison, 2013,** The Muslim Brotherhood, From Opposition to Power. Saqi Books, London, 304 pp. ISBN: 9780863567469 (EN)